

1990'LI YILLARDA A.B.D. VE AVRUPA ÜNİVERSİTELERİNDEKİ ULUSLARARASI İŞLETME EĞİTİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

*Chuck C.Y.Kwok / Jeffrey S. Arpan**

Çev.:Dr. Esin CAN MUTLU

M.Ü. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, Doçent

Özet : *Bu makale, 1990'lı yıllara kadar A.B.D. ve Avrupa'da uluslararası işletme eğitimi için statülerin, eğilimlerin karşılaştırmalı incelenmesini kapsamaktadır.*

Araştırmanın bulguları A.B.D. ve Avrupa'da uluslararası olmak için değişik amaçları ve yöntemleri, uluslararası bağlantıları ve deneysel faaliyetleri, örgütsel konuları, uluslararası alandaki ilerlemeleri ve elde ettiği ilerleme ile yönetsel tatmine sahip olan yaklaşık 400 işletme okulundan alınan cevaplara dayanmaktadır.

Ana Sonuçlar

Genel olarak görülmüştür ki, uluslararası olma konusunda önemli bir gelişme kaydedilmiş olmasına karşın, başarılması gereken bir çok konu vardır ve Avrupa'daki okullar, A.B.D. 'de bulunan okullar ile karşılaştırıldığında daha fazla gelişme göstermiştir.

İşletme eğitiminin uluslararası olması, en az çeyrek yüzyıldır Avrupa ve A.B.D. 'de faaliyet ve tartışma konusu olmuştur. Ulusal ekonomik faaliyetlerin daha fazla uluslararası hale gelmesi ve buna bağlı olarak potansiyel işadamlarına uygun şekilde eğitim verecek işletme fakültelerine olan ihtiyacın artması, bu fenomenin ardındaki etken güçtür. A.B.D. 'ye özgün güdüleyici diğer bir etken de işletme fakültelerinin hangi düzeyde olduğunu gösteren standartların 1974'de değişmesi ders programlarının uluslararası nitelik kazanmasına yol açmasıdır.

Bu çalışmanın temel amacı, A.B.D. ve Avrupa'daki uluslararası işletme faaliyetlerinde ders programlarında kullanılan yöntemleri karşılaştırmaktır. Bu çalışmanın ilk bölümünü, işletme eğitiminin uluslararasılaşmasını anlatan daha önceki çalışmaların özetlenmesi oluşturmaktadır. İkinci bölüm, araştırma metodolojisini açıklamaktadır. Üçüncü bölümde, ampirik bulgulara yer verilmektedir. Rapor, özet ve sonuç bölümü ile sona ermektedir.

Literatür İncelenmesi

Geçen on yıl içinde, işletme okullarının uluslararasılaştırılmasının bir çok yönü ile ilgili düzinelerce araştırma yapılmıştır. Bazı kişiler (Ball ve Mc Cullock 1984 ve 1988'de, Neht 1987'de, Kuhne 1990'da) uluslararasılaşmanın değişik düzeylerini incelemişlerdir. Bazı kişiler (Burns 1990'da, Kubin 1973'de, Mintz 1980'de, Bell ve Brown 1988'de) ders programları ile ilgili uluslararasılaşmanın spesifik fonksiyonları üzerinde odaklanmışlardır. Bazı kişiler (DeSilva 1991, 1987'de, Aggarwal 1987'de, Bonaparte 1988'de) özel stratejik konulara değinmişlerdir. Bazıları da hala Avrupa (Loustarinen ve Pulkkinen 1991'de), A.B.D. (Terpstra 1969'da) veya Japonya (Cummings ve Kobayashi 1985'de) gibi dünyanın belirli bölgesine veya ülkesine odaklanmışlardır. Daniels ve Radebaugh (1974), Grosse ve Prett (1979) ve Thanapolous ve Lonard (1986) konuya global ve kapsamlı bakış açısı getirmeye çalışmıştır. Son zamanlarda, Arpan, Folks ve Kwok (1993) önemli ülkelerdeki uluslararası işletme eğitimindeki statüleri ve eğilimleri incelemiştir.

Uluslararası işletme okulları konusundaki daha önceki araştırmalardan şu temel sonuçlar çıkarılabilir: 1)Ders programlarını ve öğretim üyelerini uluslararasılaştırmak için işletmeye dönük gereksinimleri karşılamaya yönelik çabalar yetersiz kalmıştır, 2)Zamanla uluslararasılaşma çabaları enine ve artmış, yine de, global bir ortam içinde çalıştığını düşünen personel için işletmeye dönük gereksinimleri karşılamaya dönük çabalar yetersiz kalmıştır. Ayrıca, Loustarinen ve Pulkkinen'in çalışmalarının bir kısmına göre, uluslararası işletme eğitimi daha önceleri başlamıştı ve A.B.D.'de Avrupa'ya oranla daha kuvvetli bir şekilde ortaya çıkmıştı, derslerin ve fakültelerin uluslararasılaştırılması konusundaki yaklaşım farklılıkları, bu iki coğrafi alanda oldukça belirgin olmuştur.

Burada raporlanan çalışmada, temel olarak daha önceki dönemlerde geçerli olan bu sonuçların şimdi de geçerli olup olmadığı araştırılmaktadır. Özel olarak ta, bu çalışma, işletme eğitiminin uluslararasılaşması ile ilgili

aşağıdaki önemli konuları karşılaştırmalı olarak incelemektedir:

1. misyon belirlenmesi ve uluslararasılaşma amaçları,
2. ders programlarının uluslararasılaşması,
3. fakültelerin uluslararasılaştırılması,
4. uluslararası işletme programlarının örgütsel yapısı,
5. uluslararası bağlantılar ve
6. uluslararasılaşmanın gelişimi ile tatmin elde edilmesi.

Bu rapor, uluslararasılaşmanın bu değişik yönlerinde A.B.D. ve Avrupa'daki okullarda önemli farklılıkların olup olmadığını araştırmaktadır.

Araştırma Metodolojisi

Örnek Seçimi ve Araştırma Cevapları

Anket formları A.B.D. ve Avrupa'daki değişik akademik kuruluşlara postalanmıştır. Örnekler; American

Assembly of Collegiate Schools of Business üyesi öğretim kurumları, Alman resmi listesinde yer alan derecede olduğu kabul edilen kurumlar, *The Journal of International Business Studies* ve *Europa's Word of Learning* aboneliği kurumlar dahil olmak üzere, çeşitli kaynaklardan oluşmuştur. Birden çok yerde listelenenler (Çift girişler) iptal edilmiştir. Örnek bileşkesi, 899 kuruluştan (665'i A.B.D. 'de, 234'ü Avrupa'da) oluşturulmuştur.

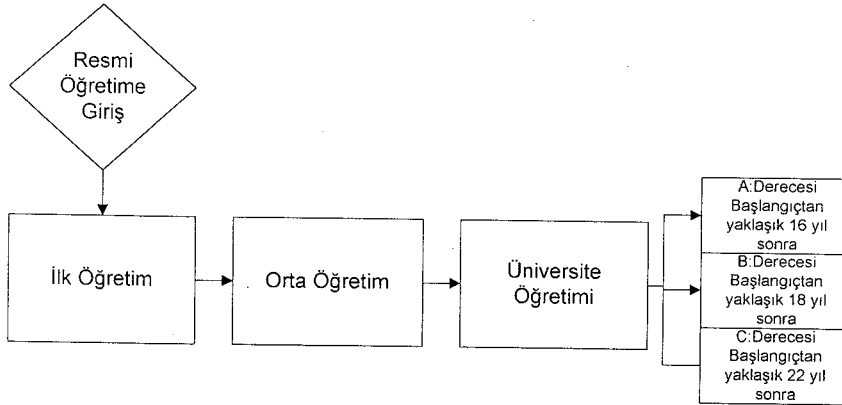
Anketlerin ilk postalanması Kasım 1991'de tamamlanmıştır. Cevap oranını arttırmak için, anketler ikinci defa postalanmış ve bu da Nisan 1992'de tamamlanmıştır. Toplam cevap sayısı 468'di; A.B.D. 'deki kurumların cevap oranı %57 (381 okul), Avrupa'da ki okulların cevap oranı %37 (87 okul) olmuştur.

Anket

Araştırma anketi iki kısımdan oluşmaktaydı. "A Kısmında", işletme okullarında uluslararasılaşma rolü, işletme fakültelerinin örgütsel yapısı ve yeri, programlar, uluslararası olma çalışmalarında işletme okulunun yöneticisinin tatmin düzeyi konusunda sorular sorulmaktaydı.

Şekil 1 : Öğrenim Düzeyi

Üniversite öğrenimi 3 düzeyde olmaktadır. "A Derecesi", normal olarak okula başladıktan sonra 16 yılda tamamlanmaktadır. Alternatif olarak "B Derecesi" ve "C derecesi" sırasıyla 18 ve 22 yılda tamamlanmaktadır.

Bu sorular, işletme okulunun başkanına (dekan veya eşiti yönetici) yöneliktir. Alternatif olarak anketin B kısmında işletme ders programlarının, öğretim üyelerinin uluslararasılaşması, araştırma konusu olan kurumlarla, uluslararası kurumlar arasındaki bağlantılar ve kurumla ilgili bazı bilgiler hakkında sorular sorulmaktaydı. Bu sorular da işletme okullarında uluslararasılaşma çabalarını koordine eden kişiye yöneltilmekteydi. Bu kişi, işletme okulunun başkanı veya uluslararasılaşma çabalarını koordine etmek üzere başkan tarafından görevlendirilmiş kişi olabilmekteydi.

A kısmının bir versiyonu varken B kısmının iki versiyonu hazırlanmıştır. A.B.D. ve A.B.D. dışı iki versiyon arasındaki en önemli farklılık, üniversite öğreniminin düzeylerinin adlandırılmasında ortaya çıkmaktadır. A.B.D versiyonunda, üniversite öğretimi, lisans (undergraduate), lisansüstü (master) ve doktora (doctorate) olarak ayrılmaktadır. A.B.D. dışı versiyonda düzeyler A, B, C olarak adlandırılmaktadır. Uluslararası olarak eğitim sisteminde uyumsuzluklar vardır; bütün bu kurumlar aynı standartta dereceler vermemektedir. Buna rağmen benzer çalışma ve sınav yapmakta, benzer öğrenim süreleri uygulamaktadırlar. A.B.D. ve A.B.D.

dışı sorunların daha iyi anlaşılabilmesi için karşılaştırılması gerekmektedir. A.B.D. dışında dereceler, öğrenim sürecinde harcanan zamana göre sınıflandırılmaktadır. Şekil 1'de böyle bir sınıflandırmanın ayrıntıları gösterilmektedir. Bu yaklaşımda kaçınılmaz olarak sınıflandırmalar olmaktadır.

Okuyucuların bu nedenle, A:B.D. ve A.B.D. dışındaki eğitim düzeyleri hakkındaki bulguları yorumlarken, ihtiyatlı olmaları gerekmektedir.

Temel Bulgular

Burada rapor edilen bulgular, Avrupalı cevaplayıcılardan örnekleme yolu ile alınan bilgilere dayanmaktadır. Bulgular aşağıdaki başlıklar altında düzenlenebilir. Misyon belirlenmesi ve uluslararası amaçları, ders programlarının uluslararasılaşması, fakültelerin uluslararasılaştırılması, uluslararası işletme programlarının örgütsel yapısı, uluslararası bağlantılar ve uluslararasılaşmanın gelişmesinden elde edilen doyum.

Misyon Belirlenmesi ve Uluslararasılaşma Amaçları

Bu bölüm, işletme okullarının uluslararasılaşma açısından ne ölçüde ciddi olduklarını tartışmaktadır. Uluslararası işletme boyutlarını misyonlarına ve stratejik planlarına katma konusunda yeterince ciddiler miydi? İşletme ihtisası için hangi düzeyde uluslararası işletme bilgisi amaçlamaktaydılar? A.B.D. ve Avrupa okulları bu açılardan nasıl farklılaşma göstermiştir?

1 no'lu tabloda görüldüğü gibi, genel olarak işletme okullarının ve üniversitelerin uluslararasılaşmaya önemli biçimsel bağlılığının olduğu görülmektedir.

Misyonunu yazan işletme okullarının %57'si işletme okullarının eğitim ve araştırma misyonunun bir parçası olarak uluslararası ve global işletmeciliğe spesifik referanslarda eklemişlerdir.

Tablo 1: Misyon Belirlenmesi ve Uluslararasılaşma Amaçları

Misyon Belirlenmesi / Stratejik Plan	Genel %	Avrupa	A.B.D.
Misyonunu Yazan Okullar	83 (448)	77 (89)	84 (359)
Özel Referansı Olan Misyon Beyanı	56 (365)	78 (67)*	51 (298)
Uzun Dönemli Stratejik Planı Olan Okullar	76 (437)	80 (82)	75 (355)
Özel Referansı Olan Uzun Dönemli Plan	77 (334)	83 (69)	75 (265)

Notlar : Rakamlarlar "evet" diyen katılımcıların yüzdesini göstermektedir. Parantez içindeki rakamlar ankete cevap verenlerin sayısıdır.

*A.B.D. okullarından 0.05 düzeyinde önemli derecede farklı.

Misyon beyanı yazan Avrupa okullarının oranı A.B.D. okullarından daha azken (%80'e %75) okulun global misyonlarını spesifik referanslara ekleyen Avrupa okulları daha fazlaydı. (%78'e %51).

Avrupa işletme okullarının daha küçük bir oranının yazılı biçimsel misyonu varken, geçen 5 yıl içinde A.B.D. işletme okullarına göre (%80'e %75) daha yüksek oranda Avrupa okulları, uluslararası veya global işletme eğitimi ve araştırmasıyla ilgili spesifik amaçlar eklediler (Avrupa %83, A.B.D. %75). Yine de 0.05 düzeyindeki bu oran farklılığı istatistiki olarak kayda değer değildi.

İşletme okullarının bu misyon beyanlarına ne eklenirse eklensin, açık olan; uluslararasılaşma hedefleri ve amaçları genellikle düşüktü. Katılımcılara kendi uluslararasılaşma faaliyetlerinde amaçlarını şu üç düzeyde tanımlamalarını istedik. Farkında olma, anlama, uzmanlık (uzmanlık belirli işlevsel bir alanda uluslararası boyutlarda veya genel olarak uluslararası işletmecilikte geliştirilebilir). Bir çok işletme okulu, öğrencilerde global iş çevresinin genel olarak biraz farkında olmalarını istemektedir.

Bununla birlikte, uluslararası işletmecilikte anlama ve uzmanlık gerektiren A.B.D. işletme okullarının oranı genel olarak Avrupa okullarından düşüktür (Tablo 2). Lisans düzeyde, işlevsel alan gerektiren Avrupa okullarının oranı A.B.D. okullarının üç katıydı (%26'ya %8); lisansüstü düzeyde dört katı (%34'e %10), doktora düzeyinde 3 katıydı (%28'e %10). Bütün bu farklılıklar, işletmeciliğin uluslararası boyutlarında uzmanlık sağlama bakımından lisans ve lisans üstü düzeylerde de vardı.

Doktora programları için amaçlarını rapor eden 68 A.B.D. okulunun, yalnızca 1 / 10' u (7 okul), doktora öğrencilerine seçtikleri alanın uluslararası boyutta uzmanlıklarını geliştirmelerini amaç olarak veriyordu. Doktora programlarında daha önceki uluslararası çalışmalarla birleştiren bu bulgular, doktora programlarının uluslararasılaşmaya yeterince yer vermediğini göstermektedir.

Her öğrenim düzeyinde göreceli olarak düşük uluslararasılaşma amaçlarıyla başarılı olma oranının da düşük olması sürpriz değildir. A.B.D. işletme okullarında lisans düzeyinde hiç uluslararası işletme eğitimi almayan veya en alt düzeyde alan öğrenci oranı %56, lisans üstü düzeyde %53 ve doktora düzeyinde %59'du. Avrupa okulları, bir kez daha yüksek düzeyde başarı gösteriyorlardı; hiç uluslararası işletme eğitimi almamış

veya en alt düzeyde lan lisans öğrencilerinin oranı %41, lisans üstü öğrencilerin oranı %28 ve doktora öğrencilerinin oranı %34 'dü.

Tablo 2 : İşletme Okullarının İşletme İhtisasları İçin Uluslararası İşletme Eğitimi Amaçları

Uluslararası İşletme Eğitiminin Uluslararası Amaçları	Avrupa Okulları			A.B.D. Okulları		
	Lisans veya eşitleri	Master veya eşitleri	Ph.D. veya eşitleri	Lisans veya eşitleri	Master veya eşitleri	Ph.D. veya eşitleri
	%	%	%	%	%	%
Tüm öğrenciler en azından global işletme çevresinin farkında olmalı	68	52*	46*	79	73	74
Tüm öğrenciler en azından bir işlevsel alanda uluslararası işletme anlayışını geliştirmeli	46	49	38	40	39	37
Tüm öğrenciler uluslararası işletme konusunda en az bir alanda uzmanlık elde etmeli	26*	34*	28*	8	8	10
Tüm öğrenciler işletmeciliğin uluslararası boyutlarında uzmanlık elde etmeli	35*	51*	31	16	23	18
Genel Toplam	57	73	39	344	295	68

Notlar : Rakamlar "evet" diyen katılımcıların yüzdesini göstermektedir.

* A.B.D. okullarından 0.05 düzeyinde önemli derece farklı

Ders Konularının Uluslararasılaşması

Ders konularının uluslararasılaştırılması, işletmeciliğin uluslararasılaştırılmasında anahtar konuydu. Bu alt bölümde, A.B.D. ve Avrupa okullarının ders konularının uluslararasılaşmasında nasıl farklılaştıklarını incelemeye çalıştık.

Uluslararasılaşma Yöntemi

İşletme okulunun ders konularının uluslararasılaştırılmasına genel olarak yaklaşımı anahtar karardır. Bu konuda 3 temel yaklaşım vardır: Birleştirme yaklaşımı, değiştirilmiş olan şimdiki işletme dersleri çerçevesinde işletmeciliğin uluslararası boyutlarını tanıtmayı gerektirmektedir. İkinci yaklaşım; tüm öğrencilerin bir genel uluslararası işletme dersini almalarını gerektirmektedir. Üçüncü yaklaşım; tüm öğrencilerin, kendi ihtisas alanlarında bir uluslararası

uzmanlık dersi almalarını gerektirmektedir. Bunlardan değişik bir yaklaşımda, işletme derslerinin bir mönüsünü sunmayı ve öğrencilerin seçimlerini bu liste içinde yapmalarını sağlamayı gerektirmektedir. Bu aynı yaklaşım, genel uluslararası işletme başlangıç dersleri seçilirse, uluslararası işletmecilikte gelişmeyi, yok eğer seçilen ders bir uluslararası işlevsel (fonksiyonel) bir ders ise, özel işlevsel alanın uluslararası boyutlarını derinlemesine anlamayı gerektirmektedir. Son olarak öğrencilerin ders programlarını, işletme dersi dışında uluslararası nitelikli bir ders koyarak uluslararasılaştırmak olanaklıdır. Derslerde sağlanan esneklikle bu yaklaşım aynı düzeyde paralel olarak bulunabilir.

Genel olarak birleştirme yöntemi, tüm program düzeylerinden yararlanan etken yöntemdir; Öğrencilerin %74'ü lisans ve lisans üstü düzeylerinde içine katma yöntemini kullanmaktadırlar. Tablo 3'de gösterildiği gibi, içine katma yönteminin lisans üstü düzeyde A.B.D.'deki okullarda kullanımı Avrupa'daki okullara göre oldukça yüksektir (%66 Avrupa, %78 A.B.D.).

Genel olarak, uluslararası nitelikli derslerin alınmasını gerektiren okulların oranının artmakta olduğu görülmektedir. Ankete cevap verenlerin %22' sinin lisans düzeyinde bir genel uluslararası işletme dersi alması gerekiyordu, bu oran altı yıl önce %6'ydı; lisansüstü düzeyde %23, beş yıl önce %6'dan azdı. A.B.D. ve Avrupa okullarına bakıldığında, Avrupa'daki okullar, öğrencilerin uzmanlık dallarında bir uluslararası işletme dersi almalarını A.B.D. 'ndekilere göre daha çok istemektedir. Farklılıklar, istatistiki açıdan her üç akademik seviyede de önemlidir.

Avrupa' daki kurumların %13'ünün ve A.B.D.' dan cevap verenlerin %21' inin, lisans ders programlarını uluslararasılaştırma konusunda özel bir yaklaşımını yoktu; sadece öğretim görevlilerinin uluslararası konuları derslere dahil etmesini cesaretlendiriyorlardı. Lisansüstü düzeyde, Avrupa' da ki okulların %18'inin ve A.B.D.'de ki okulların %19 'unun teşvik etme dışında özel bir yöntemi yoktu.

Tablo 3 : İşletme Okullarının Ders Programlarının Uluslararasılaşması

Ders Programlarının Uluslararasılaşması	Avrupa Okulları			A.B.D. Okulları		
	Lisans veya Eşiti %	Master veya Eşiti %	Ph.D veya Eşiti %	Lisans veya Eşiti %	Master veya Eşiti %	Ph.D veya Eşiti %
İşletme dersinde uluslararası boyutları tammaya çalış (Telkin - infision)	75	66*	50	77	78	52
Genel bir uluslararası işletme dersi zorunlu olsun	20	26	10	22	23	6
Uluslararası işletme ders listesinden (müdü) öğrencilerin bir ders alması zorunlu olsun	22*	18	10	9	10	2
Öğrencilerin uluslararası uzman dallarından bir uluslararası işletme dersi almaları zorunlu olsun	22*	22*	27*	9	4	4
Öğrencilerin işletme okulunun dışında bir uluslararası yönelimli ders almaları zorunlu olsun	9	4	10	11	1	2
Özel bir yaklaşımı yok, ancak öğretim görevlileri, konuları birleştirmek için teşvik edilsin	13	18	30	21	19	46
Diğer Yaklaşımlar	7	14	10	7	7	2
Cevap Verenlerin Sayısı	55	73	30	341	283	52

Notlar : Rakamlar "evet" diyen katılımcıların yüzdesini göstermektedir.

* A.B.D. okullarından 0.05 düzeyinde önemli derece farklı.

Özellikle A.B.D.'de doktora düzeyinde, uluslararasılaşma çabalarına biçimsel yaklaşımın azlığı dikkat çekiciydi. Doktora yaptıran ve bu soruya cevap veren 52 A.B.D. işletme okulundan yalnızca 3'ü genel uluslararası işletme dersi verirken, bir tanesi menü yaklaşımını tercih ediyor, iki tanesi de öğrencinin uzman alanında işletme okulu dışında bir uluslararası nitelikli ders veriyordu. Yirmi yedisi doktora birleştirme yöntemi kullanıyor ve yirmi dördünün (%46) doktora öğrencilerini uluslararasılaşma konusunda özel bir yaklaşımı yoktu.

Bu çalışma, bir kez daha, A.B.D. 'de doktora öğrencilerinin uluslararası yeteneklerini geliştirme görevi hem okul yönetimlerinin, hem de bu programlardan

sorumlu öğretim üyelerinin, A.B.D. 'de tarafından ihmal edilmiş olduğunu göstermiştir.

İşlevsel Alanların Karşısında Uluslararasılaşma

A.B.D. işletme okullarında, uluslararası konulara en çok yakın olan olarak pazarlama görülüyordu (lisans düzeyinde %90, lisansüstü düzeyde %86), Ekonomi, uluslararası konulara daha az yakın bir alan olarak düşünülüyordu (lisans düzeyinde %69, lisans üstü düzeyde %59). Avrupa okullarında, uluslararası konulara en yakın ders alanı ekonomi olarak görülüyordu (lisans düzeyinde %78, lisans düzeyinde %84).

Lisans düzeyinde, özel uluslararası işlevsel alanda pazarlama dersleri rağbet gördü (A.B.D. %80, Avrupa %70). Uluslararası pazarlama ile uluslararası finansmanı uluslararası pazarlama ile uluslararası strateji izledi. Uluslararası üretim ise en az verilen uzmanlık dersi oldu. Genel olarak bakıldığında, Avrupa'daki işletme okulları, özellikle lisans üstü düzeyde uluslararası yönetim, uluslararası strateji ve uluslararası muhasebe konularında, A.B.D. okullarına göre daha çok uluslararası nitelikli uzmanlık dersi vermek eğilimindedirler.

Özel Uluslararası İşletme Dereceleri ve Başarı Düzeyi

A.B.D.'de, lisans üstü düzeyde, lisans düzeyine göre uzmanlığı geliştirme veya uluslararası boyutları anlama konusunda daha az fırsat vardı. Örneğin, lisans düzeyinde, özel işletme dersleri. anketi cevaplayan A.B.D. okullarının %86'sı tarafından verilmekteydi (Tablo 4).

Lisansüstü düzeyde bu oran %76'ydı. Uluslararası işletme ihtisası, bütün lisans programlarının %24'ünde vardı. Bu oran lisansüstü düzeyde %17'ydı. A.B.D. işletme okullarının %14'ü, lisans düzeyinde %25'i ikinci bir uluslararası ihtisas konusu vermekteydi. Bu oran lisansüstü düzeyde %6'ydı. Alman cevaplara göre, lisans düzeyinde %24'ünde yardımcı dal olarak uluslararası işletme varken, bu oran lisansüstü düzeyde %6'ydı. Alınan cevaplara göre, lisans düzeyinde %24 oranında yardımcı dal olarak uluslararası işletme varken, bu oran lisans düzeyinde %17'ydı.

Tablo 4: Sunulan Uluslararası İşletme Programları

Sunulan Uluslararası İşletme Programları	Avrupa Okulları			A.B.D. Okulları		
	Lisans veya Eşiti %	Master veya Eşiti %	Ph.D veya Eşiti %	Lisans veya Eşiti %	Master veya Eşiti %	Ph.D veya Eşiti %
Entegre Dersler	75	83	73	84	84	71
Uluslararası İşletmecilik Uzmanlık Dersleri	50*	65	65	86	76	57
Yurt Dışı Deneyimi	68	68*	41*	52	36	16
Uluslararası İşletme Uzmanlığı	14	35*	30	24	17	14
Uluslararası İşletme İkinci Uzmanlık	4	13	8	14	6	8
Uluslararası Yardımcı Dal	18	23*	14	21	9	25
Özel Uluslararası İşletme Derecesi	18*	23*	27*	6	5	6
Cevap Verenlerin Sayısı	28	40	37	285	245	51

Notlar : Rakamlar "evet" diyen katılımcıların yüzdesini göstermektedir.

* A.B.D. okullarından 0.05 düzeyinde önemli derece farklı.

Avrupa'daki kurumların uluslararası işletme uzmanlığı kazanmadaki daha istekli olduğunu gösteren eğitim hedefleri, birleştirme yöntemine göre daha uzmanlık düzeyinde işletme derecesi vermektedir. Bu araştırmada alınan cevaplar, tahminleri teyid etmiştir:

Avrupa'daki okullar, lisans, lisansüstü ve doktora düzeylerinde daha yüksek oranda uzmanlık derecesi sunmaktaydı (lisans %18'e %6, lisansüstünde %23'e %5, doktora %27'ye %6). Avrupa'daki okullar, lisans ve lisansüstü düzeyde yurt dışı deneyimine A.B.D.'deki okullara göre daha fazla önem vermektedirler.

Daha fazla uluslararasılaşmış ders programları sonucunda, Avrupa'lı öğrenciler, daha üst düzeylerde uluslararası işletme eğitimi almaktadırlar. Tablo 5'e göre, lisans düzeyinde, Avrupa'lı öğrencilerin %59'u ortadan ileri düzeye kadar değişen düzeyde uluslararası işletme eğitimi alırken A.B.D. 'li öğrencilerin yalnızca %44'ü bu eğitimi almaktadırlar. Bu fark lisansüstü düzeyde daha da fazla olmaktadır. Avrupalı lisansüstü öğrencilerinin %72'si bu düzeyde eğitimleri alırken, A.B.D.'li öğrencilerin oranı yalnızca %47'yd.

Tablo 5: Uluslararası Nitelikli Ders Programının Sonucu Elde Edilen Uluslararası İşletme Eğitimi Öğrencilerinin Düzeyi

Elde Edilen Uluslararası İşletme Eğitimi	Avrupa Okulları			A.B.D. Okulları		
	Lisans veya Eşiti %	Master veya Eşiti %	Ph.D veya Eşiti %	Lisans veya Eşiti %	Master veya Eşiti %	Ph.D veya Eşiti %
Yok	10	5	11	9	9	29
En Alt Düzeyde	31	23	23	47	44	41
Orta	43	43	26	37	38	24
İleri	16	29	40	7	9	6
Toplam Oran	100	100	100	100	100	100

Notlar: Rakamlar uluslararası işletme okullarındaki faaliyetleri göstermektedir. Yüzdeler cevaplara karşılık gelmektedir.

Öğretim Üyelerinin Uluslararasılaşması

Ders programlarının uluslararasılaşmasının yanı sıra, işletme okulu öğretim üyelerinin de uluslararasılaşmanın hayati derecede önemli parçasıdır. Eğer, işletme öğretim üyelerinin uluslararası işletmeciliğe olan ilgileri ve bilgileri az ise, iyi tasarlanmış bir ders programının yerine getirilmesi olanaksızlaşır. Bu bölümde tartışma, Avrupa ve A.B.D. okullarının öğretim üyelerinin uluslararası işletmecilik konusundaki düzeylerinin nasıl farklılaştığı konusunda odaklanacaktır. Geçen beş yıl içinde bu tür bilgi artışını hangi etkenler etkilemiştir? Öğretim üyelerinin uluslararasılaşmasında teşvik edici unsurlar ve engeller nelerdi? Bu unsurlar A.B.D. ve Avrupa'da eşit derecede önemlimiydi?

Bütününe bakıldığı zaman, cevap veren okulların, öğretim üyelerinin %63'ünün çok az uluslararası eğitim ve öğretiminin olduğunu veya hiç olmadığını, ancak %13'ünün uluslararası işletme konusunda ileri eğitiminin olduğu beyan etmişlerdir (Tablo 6).

Tablo 6: İşletme Öğretim Üyelerinin Uluslararası İşletme Eğitimi

Uluslararası İşletme Eğitim Öğretim Düzeyi	Genel %	Avrupa %	A.B.D. %
Yok	35	20	37
En Alt Düzeyde	28	21	31
Orta	24	34	22
İleri	13	25	10
Toplam Oranlar	100	100	100

Notlar: Rakamlar, işletme okulu öğretim üyelerinin işletme eğitim/öğretim düzeyini göstermektedir. Oranlar cevap verenlerin ortalamalarıdır.

A.B.D.'de öğretim üyelerinin yalnızca %10'unun ileri uluslararası işletme eğitimi alanlar kategorisine girdiği görülmektedir. Avrupa'da bunun aksine, orta ve ileri derecede eğitilmiş öğretim üyelerinin oranının neredeyse iki katıdır. Avrupa'lı öğretim üyelerinin daha büyük oranı diğer ülkelerde ders vermiş uluslararası işletme araştırmacıları ve danışmanlık yapmışlardır. Ayrıca öğretim üyelerinin yetersiz ilgisi Avrupa okullarında, uluslararasılaşma konusunda önemli bir engel olarak görülmüyordu. Halbuki, böyle bir durum A.B.D. 'den ankete cevap verenler tarafından ikinci sırada önemli engel olarak görülmüyordu.

Öğretim üyelerinin şu anki uluslararası işletme bilgilerini, beş yıl öncesi ile kıyaslamaya yönelik sorulara karşılık, bu farklılığın bir hayli fazla olduğunu belirten değişken cevaplar alınmıştır. Öğretim üyelerinin yeteneklerinin arttığını görmek cesaret vericiydi. A.B.D. okullarında tatmin olma düzeyi A.B.D. işletme okullarında ki ortalamaya göre daha az, Avrupa okullarındaki ortalamaya göre daha fazlaydı.

Toplamda, yalnızca 12 okul öğretim üyelerinin uluslararasılaşması konusundaki statülerinden tatmin olduğunu rapor etti. Bu okulların 7'si A.B.D.'de, 5'i Avrupa'daydı. Açık olan bu konuda tatmin düzeyini arttırmak için öğretim üyelerinin ek bir gayret göstermesi gerekiyordu.

Geçen beş yıl içinde, öğretim üyelerinin uluslararası işletme konusunda bilgilerinin artmasının nedeni neydi? Uluslararası uzmanlığa sahip yeni öğretim görevlilerinin çalıştırılmaları en önemli neden olarak gösteriliyordu (ortalama önem düzeyi 3.5). Mevcut öğretim üyelerinin eğitimi daha az önemli neden olarak belirtiliyordu (2.6). Diğer deyişle, uzmanlığı, dışarıdaki pazardan bulmak, kendi içinde gelişmekten daha kolay olarak görülmüyordu.

Öğretim üyelerinin uluslararasılaşması ile ilgili listelenen temel kaynaklar, yurt dışında eğitim ve öğretim (genel önemi A.B.D.'de 3.7 ve Avrupa'da 3.9), yurt dışına yolculuk (A.B.D.'de 3.6, Avrupa'da 3.6) ve uluslararası araştırmacıları (A.B.D.'de 3.3 ve Avrupa'da 3.7). İster akademik kurslar, seminerler, ister kendi kendine eğitim bu konuda önemli olarak görülmüyordu; yalnızca danışmanlığın (A.B.D.'de 2.6 ve Avrupa'da 3) uluslararası işletme bilgisini arttırmada öncelikli olarak daha az önemli olduğu düşünülüyordu.

Kurumların uluslararasılaşmaya bağlılığını sağlamada diğer bir önem uluslararasılaşmayla ilgili var olan fonlardı. Bizim araştırmamızın bir parçası olarak katılımcılara uluslararasılaşmayı engelleyen unsurları önem derecelerine göre belirlemelerini istedik. Alınan

cevaplarda en büyük engel (Tablo 7a ve 7b'de görüldüğü gibi A.B.D. 'de 3.8, Avrupa'da 3.2) fonların yetersizliği idi. Yönetimin ilgisinin yetersiz oluşu, önemli bir engel olarak görülmüyordu (A.B.D. 'de 2.4, Avrupa'da 2.3). Gerçekten de, öğretim görevlileri düzeyinde ilgi eksikliği, uluslararasılaşmada A.B.D.'de ikinci büyük engel olarak (3.0), Avrupa'da 4. Büyük engel olarak (2.4) olarak görülmüyordu. Bu nedenle, işletme okullarının uluslararasılaşmasında, finansal desteğin olmaması, öğretim üyelerinin ilgisizlikle birleştiğinde en önemli engeli oluşturuyordu. Cevap veren okulların öğretim görevlilerinin ortalama olarak %64'ünün en alt düzeyde uluslararası işletme eğitim/öğretimi vardı veya hiç yoktu. %22'sinin orta derecede uluslararası işletme öğrenim/eğitimi vardı. A.B.D. okullarında durum karamsardı; öğretim üyelerinin %68'inin uluslararası işletme öğretim/eğitimi en alt düzeydeydi veya hiç yoktu, yine %22'inin orta düzeydeydi. Bunun aksine Avrupa'lı öğretim üyelerinin yalnızca %41'inin uluslararası işletme öğretim/eğitimi en alt düzeydeydi veya hiç yokken %59'unun orta veya ileri düzeyde eğitimi vardı.

Tablo 7a: Öğretim Üyelerinin Uluslararasılaşma Engelleri (Avrupa Okulları)

Öğretim Üyelerinin Uluslararasılaşma Engelleri	ÖNEM DERECELERİ					Toplam %	Ortalama Skorlar
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)		
	%	%	%	%	%		
Değerlerin Düşük Sezgisi	43	25	22	4	6	100	2.0*
Yetersiz Fonlar	12	18	25	25	20	100	3.2
Öğrencilerin İlgisinin Yetersizliği	62	22	12	4	0	100	1.6*
Öğretim Görevlilerinin Yetersiz İlgisi	29	29	26	10	6	100	2.4*
Bölümün Yetersiz İlgisi	35	20	33	8	4	100	2.3*
Yönetimin Yetersiz İlgisi	38	21	25	8	8	100	2.3
Materyal Yokluğu	24	28	36	8	4	100	2.4
Uluslararası Araştırma Yapma Zorluğu	17	14	40	23	6	100	2.9
Uluslararası Araştırmayı Bastırma Zorluğu	26	26	29	15	4	100	2.5
Olumsuz Tanıtım	42	33	15	6	4	100	2.0

Tablo 7b: Öğretim Üyelerinin Uluslararasılaşma Engelleri (A.B.D. Okulları)

	ÖNEM DERECELERİ					Toplam %	Ortalama Skorlar
	Düşük Önemli			Yüksek Önemli			
Öğretim Üyelerinin Uluslararasılaşma Engelleri	(1) %	(2) %	(3) %	(4) %	(5) %		
Değerlerin Düşük Sezgisel	18	20	29	23	10	100	2.9
Yetersiz Fonlar	5	12	17	33	33	100	3.8
Öğrencilerin İlgisinin Yetersizliği	30	24	26	15	5	100	2.4
Öğretim Görevlilerinin Yetersiz İlgisi	8	18	31	31	12	100	3.2
Bölümün Yetersiz İlgisi	16	22	30	24	8	100	2.9
Yönetimin Yetersiz İlgisi	30	25	25	12	8	100	2.4
Materyal Yokluğu	23	24	33	17	3	100	2.5
Uluslararası Araştırma Yapma Zorluğu	12	17	26	34	11	100	3.1
Uluslararası Araştırmayı Bastırma Zorluğu	17	25	29	22	7	100	2.8
Olumsuz Tanıtım	43	26	15	9	7	100	2.1

Notlar: Oranların düşükten (=1) yükseğe (=5) e doğrudur. Bunun anlamı en son kolondaki skorların cevap verenlerin ortalama değerini verdiğidir.

Örnekteki okullar bir bütün olarak kıyaslandığında, Avrupa'dakilerin uluslararasılaşma faaliyetlerine daha çok önem verdiği görülmektedir. Ayrıca uluslararası araştırma ve öğretim programlarını geliştirmek için özel planları vardır.

Uluslararası İşletme Programlarının Örgütsel Yapısı

Uluslararası işletmeye, ayrı bir disiplin olarak bakıp bakmamam konusu uzun zamandır tartışma konusudur. Bu bakış açısı, bir işletme okulu içinde uluslararası işletme öğretim görevlilerinin örgütlenmesini etkilemektedir. Bu bölüm, Avrupa ve A.B.D. okullarının örgütsel konularda farklılaşıp farklılaşmadıkları konusunda odaklanmaktadır.

Cevap verenlerin çoğunluğu (%67'si) uluslararası işletmenin, kendi teori yapısı ve ampirik araştırması ile ayrı bir disiplin olduğuna inanmıyorlardı. Bu bulgu, ankete cevap verenlerin okullarının, uluslararası işletme ihtisası için arzu edilen ve var olan örgütsel yapılarına yansyordu. Bu, genellikle bir uluslararası işletme bölümü

veya diğer bir birim de değil, işlevsel temelli bölümlere dağıtılmıştı.

Uluslararası işletmenin ayrı bir akademik alan olup olmadığı perspektif, cevap veren okullardaki kurulu mevcut örgütsel biçimle uyumluydu. Uluslararası ihtisasta dört örgütsel ayırım saptadık: 1) Uluslararası İşletme Bölümü, 2) Uluslararası ihtisasa sahibi olarak işlevsel bölüm, 3) uluslararası ihtisasa sahibi olarak tanınmayan işlevsel bölüm, 4) işlevsel bölüm ve uluslararası işletme merkezi (matris). Tablo 8, cevap veren okullarda, mevcut uluslararası ihtisasta yönetimin yeri hakkında özet ve bulguları göstermektedir. Yalnızca 23 okulun uluslararası işletme bölümü vardır (A.B.D.'de 15, Avrupa'da 8). Yalnızca 12 işletme okulu matris yaklaşımından yararlanmaktadır (A.B.D.'de 10, Avrupa'da 2)

Tablo 8. Uluslararası Uzmanlık Yerinin Seçimi İçin Örgütsel Seçenekler

Örgütsel Yapılar	Genel		Avrupa Okulları		A.B.D. Okulları	
	Kabul Oranı	Tercih Önem Derecesi	Kabul Oranı	Tercih Önem Derecesi	Kabul Oranı	Tercih Önem Derecesi
Uluslararası İşletme Bölümü	6	3.0	11	2.4	4	3.1
İşlevsel Alan Tanınmış U.I. Uzmanı	30	1.8	29	1.9	30	1.8
İşlevsel Alan Tanınmamış U.I. Uzmanı	55	2.4	47	2.8	57	2.3
Matris	2	2.9	3	2.9	2	2.9
Diğer	7	-	10	-	7	-
Toplam Oran	100		100		100	
Cevap Verenlerin Sayısı	355		72		283	

Notlar: İlk açıklamada oranlar işletme okullarının örgütsel yapılarını göstermektedir. İkinci kolon oranlara karşılık gelmektedir. (1=En iyi, 4=en kötü)

*A.B.D. okullarından 0.05 düzeyinde önemli derecede farklı.

Tablo, var olan ve arzu edilen örgüt biçimleri arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Birçok işletme okulu yöneticisi, bir işlevsel akademik alan yapısı içinde uluslararası konusunda tanınmayı istemektedirler. Ancak sınırlı sayıda okul bunu başarabildi. Bir kez daha Avrupa işletme okullarından alınan cevapların analizi kurumsal yerleşme bakımından değişik düşünme kalıpları ortaya çıkardı. Halbuki A.B.D.'de işletme okullarının uluslararası işletme bölümünün en az tercih edilen örgütsel yapı olarak addediyorlardı. Avrupalı katılımcılar, bu örgüt yapısını, işlevsel bölümün ardından ikinci sıraya

oturtular. Dahası, Avrupa'daki işletme okulları, işlevsel bölümü arzu edilmeyen bu örgütsel yapı olarak reddediyorlardı. Halbuki A.B.D.'deki işletme okulları, bu yapıyı ikinci sırada arzu edilen yapı olarak belirttiler.

Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri, cevap verenlerin yarısına yakını, ders programları konusunda uluslararası faaliyetlerinden sorumlu spesifik bir kişi veya kişi gruplarına işaret ettiler. A.B.D.'deki işletme okullarına göre, uluslararası yönelimli ders programlarının gelişimi için bir bireyin veya grubun resmi sınıflandırmasını yapmaktaydılar (%50'ye %44), ancak öğretim görevlilerinin uluslararası süreç yönetiminde spesifik yönetime biraz daha eğilimliydi (%28'e %23). Avrupa'daki işletme okullarının daha uluslararası olduklarını kanıtladıkları konular, başarı değerlendirme, görev süresi/terfi ölçütleriydi. Öğretim görevlilerinin başarı değerlendirmesine verilen önem Avrupa okullarında %67, A.B.D. okullarında yalnızca %34'dü. Bu araştırmanın bulgularından birisi de, A.B.D.'deki işletme okullarının uluslararası faaliyetleri için teşvik geliştirme konusuna ilgisiz olmasıdır.

Uluslararası Bağlantı

Denizaşırı deneyim, öğrencilerin uluslararası işletmenin doğası ve önemi konusunda anlayışlarını genişletmek ve derinleştirmek bakımlarından çok etkili bir yoldu. Bu bölümde A.B. ve Avrupa'daki işletme okullarının ne ölçüde denizaşırı deneyim olanağı yarattığı ve öğrencilerin bu deneyimden ne ölçüde yararlandığı anlatılacaktır.

Önemli ölçüde işletme okulunun (%39'unun) uluslararası işletme eğitim faaliyetini yürütmek için bir veya birden çok CONCORTIA'ya mensup olduğunu görmek umut vericiydi. Bir kez daha Avrupa işletme okulları birlik düzenlemelerini geliştirmede daha etkindiler. Bir veya birden çok birliğe üye olan katılımcı oranı %64'dü, A.B.D ise bu oran %34'dü.

Diğer cesaretlendirici bulgu, cevap veren kurumların üçte biri, öğrencilerine yabancı staj veriyordu. A:B:D işletme okullarının %32'si staj verirken, Avrupa okullarının %57'si öğrencilerine bu olanağı sağlıyordu. Birçok durumda, öğrenciler, stajlarını ayarlamak için kendi inisiyatiflerini kullanmak durumunda kalıyorlardı. Firmalar, stajyer öğrenciler için fonlarının yalnızca %20'sini ayırıyorlardı.

Uluslararası faaliyetlere katılma fırsatları artmasına rağmen, bu fırsattan çok az öğrenci yararlanmaktadır. Tablo 9'a göre, A:B:D işletme lisans öğrencilerinin yalnızca %2'si, her bir faaliyete

katılmaktaydı. Avrupa'da lisans programları, öğrencilerinin %5'ini yaz kurslarına ve %7'sini bir sömestr için yurt dışına öğrenime gönderiyordu. Lisans üstü düzeyde A.B.D işletme okullarının daha zayıfken (öğrencilerin %2'sini yazın yurt dışı eğitimine giderken, yalnızca %1'i bir sömestrini yurt dışında geçiriyordu), Avrupa'daki lisans üstü öğrencilerinin %10'u bir sömestrlerini yurt dışında geçiriyorlardı. Yine de A.B.D. ve Avrupa okulları arasındaki küçük oransal farklılıklar istatistiki olarak önem taşıyordu.

Tablo 9. Denizaşırı Deneyim Avantajından Yararlanan Öğrencilerin Oranı

Denizaşırı Deneyim	Avrupa Okulları			A.B.D. Okulları		
	Lisans veya eşitleri	Master veya eşitleri	Ph.D. veya eşitleri	Lisans veya eşitleri	Master veya eşitleri	Ph.D. veya eşitleri
	%	%	%	%	%	%
Staj	6	5	1	2	3	1
Yaz Öğrenimi	5	4	2	2	1	0
Yurt Dışı Sömestr Öğrenimi	7	10	6	2	1	0
Diğer	5	5	4	1	2	0

Notlar: Oranlar denizaşırı deneyim avantajlarından yararlanan öğrencileri göstermektedir. Oranlar cevap verenlere karşılık gelmektedir.

Uluslararası konusunda tatmin oranı genellikle zayıftı; biraz tatminkar düzeyinin altındaydı. A.B.D. okullarında tatmin Avrupa okullarına göre azdı (3.8) ve bu farklılık istatistiki açıdan da önemliydi.

Uluslararasılaşmadan Elde Edilen Tatmin

Bütün bu çabalara bakıldığında, acaba işletme okulu yöneticileri, uluslararasılaşma konusundaki gelişmelerden tatmin olmuşlar mıydı?

Tablo 10'da görüldüğü gibi, ders programlarının uluslararasılaştırılması konusunda tatmin düzeyi, işletme okulunun uluslararası faaliyetlerden sorumlu kişisi (yani uluslararası işletme koordinatörü) tarafından değerlendirilince, tatmin olmama düzeyinde eğilim gösteriyordu (2,7; 3,0= ne tatminkar, ne tatminkar değil).

Tablo 10: Uluslararası Değişiklik Yönleriyle Tatmin Olma Düzeyi

Tatmin Düzeyinin Ortalama Rakamları	Toplam (%)	Avrupa Okulları (%)	A.B.D. Okulları (%)
Ders Programının Uluslararasılaştırılması Lisans Düzeyi	2.7	3.0	2.6
Master Düzeyi	2.7	3.4	2.6
Ph.D. Düzeyi	2.7	3.2	2.4
Öğretim kadrosunun Uluslararasılaştırılması	2.8	3.2	2.8
Uluslararası Bağlantılar	3.3	3.8	3.1
Toplam	3.2	3.7	3.2

Notlar: Başarı seviyesi 1'den 5'e doğru sıralanmıştır. 1 "tamamen başarısız"; 5 "çok başarılıya" karşılık gelmektedir.

*A.B.D. okullarından 0.05 düzeyinde önemli derecede farklı.

Öğretim görevlilerinin uluslararasılaştırılması konusunda, ortalama cevaplar yine tatminkar olmama yönünde eğilime sahipti (2.8). Temel olarak aynı zayıf cevapları uluslararası bağlantılarda da görebiliyorduk (3.3).

Avrupa işletme okulları, uluslararasılaşmanın tüm yönlerinde elde ettiği gelişmeden A.B.D. okullarına göre daha çok tatmin elde etmiş durumdaydılar. Tablo 10'da gösterildiği gibi, ortalama rakamlar Avrupa okullarında (lisans düzeyindeki ders programları hariç) bir hayli yüksekti.

Genel olarak konuşmak gerekirse, işletme okullarının uluslararasılaşmasının başarı ve tatmin göstergelerine karşın, algılanan ve gerçek ilerleme ortadadır. Yalnızca bir okul, uluslararası işletmecilikle ilgili öğretim kadrosunun bilgilerinin, beş yıl öncesine göre daha az olduğunu bildirirken, toplamda okulların %6'sı (A.B.D.)'dekilerin %3'ü, Avrupa okullarının %11'i) öğretim görevlilerinin bilgilerinin beş yıl öncesi ile aynı olduğunu rapor etmişlerdir. Modal cevap, bilgilerin daha fazla olduğu yönündeydi; A.B.D. işletme okullarının %49'u öğretim görevlilerinin bilgilerinin bir hayli fazla olduğunu rapor ettiler. Toplamda bu düşüncedeki okulların oranı %50, Avrupa'dakilerin oranı ise %66'ydı.

Dahası, daha az sayıda "hiçbir şey yapmıyordu". İşletme okullarının %80'i entegre dersler ve uzmanlık gerektiren uluslararası işletme dersleri veriyorlardı ve öğrencilerinin entegre dersleri almasını zorunlu kılıyordu. Biraz daha az okul, lisans üstü düzeyinde uzmanlık gerektiren işletme dersleri vermekteydi, Avrupa okulları

genelde bu dersleri zorunlu tutarken, A.B.D. okullarının ancak bir kaç tanesi zorunluluk getirmekteydi. Toplamda ve A.B.D.'de, birçok okul, uluslararası işletmeyi ana dal, ikinci ana dal ve yardımcı dal olarak vermekteydi. Yalnızca sınırlı sayıda A.B.D. üniversitesinde, uluslararası işletmecilikte uzmanlık derecesi veriliyordu; halbuki, Avrupa'da oran her düzeyde oldukça yüksekti. Umulduğu gibi, A.B.D. okulları ne bir program gereği ne de okula girişte yabancı dil zorunluluğunu getirmemekteydi.

Özet ve Sonuç

Bu araştırmanın genel sonucu, işletme okullarının uluslararasılaşma konusunda önemli gelişmeler kaydettiğidir. Sunulan dersler, programlar ve eğitsel deneyimler artmaktadır. Özel işlevsel alanların uluslararası boyutlarında eğitime kapasitesi zenginleşmiştir. Birçok okulda, deniz aşırı öğrenim ve staj fırsatları vardır.

Ulaşılan uluslararasılaşma düzeyi, A.B.D ve Avrupa okullarında farklılık göstermekteydi. Avrupa okulları uluslararası işletmede uzmanlığı elde etmede daha hırslı eğitsel hedeflere sahipken, A.B.D.'deki birçok okul, çok yüksekleri amaçlamıyordu ve yapısında, çalışmalarında, teşviklerinde ve koşullarında uluslararasılaşmaya uyum sağlamak için temel değişiklikler yapmıyordu. İncelenen A.B.D.'li öğretim görevlilerinin ve yöneticilerin çoğu, işletme okullarında artan uluslararasılaşma düzeyinden memnundular.

Özet olarak Avrupa okulları A.B. D. Okulları ile kıyaslandığında,

- Daha yüksek düzeyde uluslararasılaşma uluslararası işletme uzmanlığı arıyordu,
- Öğrencilerin, uzlanım dallarında bir uluslararası işletme dersi almalarını gerektiriyordu,
- Yabancı deneyime daha çok önem veriyordu,
- Uluslararası işletmede daha çok uzmanlık derecesi veriyorlardı,
- Daha çok uluslararası uzmanlığa sahip öğretim kadrosuna sahiptiler,
- Öğretim görevlilerinin uluslararasılaşmasına kurumsal olarak daha çok önem veriyorlardı; ve
- Daha çok kurumsal bağlantılara sahiptiler.

Sonuç olarak Avrupa işletme okulları, A.B.D. okullarına göre görece olarak daha yüksek oranda uluslararasılaşma düzeyine ulaşmışlardı. Ders programlarının ve öğretim görevlilerinin uluslararasılaşma düzeyinden elde edilen tatmin düzeyi de A.B.D'dekilere göre daha yüksekti. Öğretim kadrosunun ve ders programlarının enine ve derinlemesine uluslararasılaşması A.B.D'de Avrupa'dakilere oranla daha az görünüyordu.

Çevresel etkenler, kuşkusuz açıklayıcı bir role sahiptiler. Karşılaştırmalı olarak değerlendirmek gerekirse, uluslararası işletme, Avrupa ekonomisinde önemli bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak Avrupa'daki akademik kuruluşlar uluslararasılaşma faaliyetlerine daha çok çaba harcadılar, öğretim görevlileri ders programlarının uluslararasılaşmasına daha çok odaklanmışlardı. Ek olarak Avrupa'daki kurumlarda öğrenciler, öğretim görevlileri ve yöneticiler önceden kurumsal uluslararasılaşmayı kolaylaştıran uluslararası konum ve deneyime sahiptiler.